

R E J E S T R

rzeczy zawartych w Tomie IV.

Karta.

I. O języku polskim. — O lekkomyślnem tworzeniu i przerabianiu słów polskich prowadzącem do zepsucia i zguby języka. Myśli o jego składzie i przymiotach, i o drogach do jego doskonalenia.....	1
Wypisy z kazań Sejmowych i przygodnych Skargi.	27
List <i>Przemysławki</i> o zaniedbywaniu języka narodowego przez Polki.....	32
List <i>Zacharyasza Krytykitty</i> Żmudzina: jak przekładanie pojedynczych słów cudzoziemskich nam niepotrzebnych, psuje i odmienia język..	37
List <i>Zygmunta Szczeropolskiego</i> z Kruszwicy do Redaktora Pamiętnika Warszawskiego o Ortografii Aloizego Felińskiego.....	41
List drugi tegoż o utrzymaniu czystości i jasności języka.....	59
List trzeci tegoż o przysługach dla języka z Religji	65

	Karta.
II. O Literaturze.....	76
III. Malwina. List Stryja do Synowicy.....	97
IV. O Logice i Retoryce.....	115
V. Uwagi nad recenzją Trygonometrii Kulistej..	127
VI. Meteorologia. Uwagi krytyczne nad tą nauką i nad mniemaniem P. Lamarck.....	139
VII. O życiu i dziełach pierwszego w wieku na- szym Geometry Józefa Ludwika de La- grange.....	156
VIII. O rachunku losów: rzecz czytana na Sessyi Literackiej Uniwersytetu Wileńskiego.....	206
IX. O Rozumowaniu rachunkowem.....	226

R E J E S T R

rzeczy zawartych w Tomie V.

O PISMACH KLASYCZNYCH I ROMANTYCZNYCH.

Karta.

Powód pisania : co jest <i>klassyczne</i> , co <i>romantyczne</i> w rozumieniu autora.....	1
Mogą być wynalezione nowe prawidła Poezyi, ale nie przeciwne tym, które podał HORACY.....	2
Romantycy nie nowego nie wynaleźli, ale wskrzesili dawno zapomniane rzeczy, do stanu dzisiejszego towarzystwa całc nieprzystające.....	4
Porównanie romantyków w dramatyce z pisarzami greckimi i łacińskimi.....	5
Wymysły romantyków ani nie są naturą, ani obrazem społeczności.....	6
Zamiar komedyi i tragedyi jak trafnie w prawidłach <i>Horacego</i> skazany.....	8
<i>Szekspir</i> jako wzór romantyków : jego powołanie, nauka, stan oświecenia w Anglii za jego czasów.....	11
<i>Szekspir</i> pisał jak myślał, i jak myślano pod ów czas.....	13

Byłżeby <i>Szekspir</i> tak pisał, gdyby był tyle miał nauki i pomocy, ile pisarze dzisiejsi?.....	15
Bez jedności rzeczy, miejsca, i czasu nie masz, i nie może być illuzyi teatralnej.....	16
<i>Rozsądek</i> , którego unikają romantycy, jest najlepszą próbą, i podporą prawdziwej Piękności.....	18
Unikanie rozsądku w dziełach <i>Imaginacji</i> jak niebezpieczne?.....	20
Wskrzeszenie romantyczności wypadło z filozofji transcendentalnej niemieckiej: jedno i drugie jest wywołaniem z grobu dawno zapomnianych urojeń.....	21
Skwapliwe ubieganie się za oryginalnością bez natchnienia prawdziwego talentu, prowadzić może do szaleństwa.....	22
Wyciągnięte stąd rady i przestrogi dla Polaków.....	23

O F I L O Z O F J I.

Początek i znaczenie nazwiska Filozofji.....	25
Filozofja uważana w naukach, i uważana w człowieku..	27
Obelgi rzucone na tak dostojne nazwisko.....	28
Nauka <i>Kanta</i> nie jest, i nie powinna nazywać się filozofją	29
Cztery główne wady i występki w nauce <i>Kanta</i>	30
Obelgi powierzchownych statystów na filozofją: prawdziwe przyczyny rewolucyi francuzkiej.....	35
Do nieszczęść Francyi i Europy nie wpływała filozofja	37
Niesłuszne obelgi <i>Teologów</i> rzucone na filozofją....	39
Nieuważni Teologowie wiele zaszkodzili Religji; a prawdziwi filozofowie wiele jej pomogli.....	42
Jak filozofja jest dobremu Teologowi potrzebna: i jak	

dwie te nauki łączyć się powinny i wspierać wzajemnie dla dobra ludzi.....	46
---	----

PRZYDATEK DO PISMA O FILOZOFJI.

I. Powód pisania: sposób myślenia autora w Psycho- logji: wyłożenie dawnych umiemań, z których <i>Kant</i> wyciągnął, i złożył swoje naukę.....	49
Władze i działania umysłowe: tłumaczenie stósunku....	52
Zdanie Anglików o filozofji, i filozofach niemieckich..	55
II. Wywrócenie fundamentalnych zasad nauki <i>Kanta</i> .	62
III. Odpowiedź na zarzuty i wątpliwości Pamiętnika Lwowskiego.....	69
IV. Ogólne uwagi o nauce umysłu ludzkiego i skupiony widok nauki <i>Kanta</i>	92
Kraina ogólnych widoków samym wielkim talentom wła- ściwa, dla umysłów pospolitych bardzo niebezpieczna.	92
Co zachodzi w każdej nauce? i co zrobił <i>Kant</i> ?.....	97
Powód <i>Kanta</i> do reformy filozofji: jego sposoby nie- trafne i niewłaściwe.....	99
Nauki <i>Kanta</i> na które podzielił filozofiją, nie są naukami.	101
Hipoteza <i>Kanta</i> udawana za pewność, i do szkół nieu- ważnie wprowadzona, była przyczyną tych kłótni i nieszczęść, jakie w Niemczech spłynęły na nauki....	104
Rozum praktyczny <i>Kanta</i> , i z niego wyciągniona zasada moralności, tak źle widziany i wyłożony, jak jego ro- zum czysty	110

FILOZOFIJA LUDZKIEGO UMYŚŁU

CZYLI ROZWAŻNY WYWÓD SIĘ I DZIAŁAŃ UMYSŁOWYCH.

Przemowa wystawiająca rzecz, i zamiar autora : przywary filozofji niemieckiej i francuzkiej : ich uniknięcie przez szkołę angielską	115
Wstęp. Fundamentalne początki poznawań ludzkich..	121
Opis czucia, sumienia, pojęcia.....	130

CZĘŚĆ PIERWSZA.

O POCZĄTKOWYCH I PROSTYCH WŁADZACH UMYSŁU.

Rozdział I. *Czucie: pojmowanie.*

Ćwiczenie zmysłów jak długie i trudne.....	139
Różne wrażenia na zmysły: podział zmysłów: ich bystrość lub tępość jak wpływa na pojęcia.....	141
Obrazu lub niedostatek jakiego zmysłu.....	142
Obłuda zmysłów: czucie jest akt konieczny, a byt rze- czy zewnętrznych istotnym do tego warunkiem.....	145
Czucie wewnętrzne: i treść całej nauki.....	146

Rozdział II. *Baczność, Uwaga.*

Opisanie uwagi i reflexyi: różna w różnych ludziach: lotność uwagi.....	149
Wpływ nałogu i jego skutki na uwagę.....	151
Uwaga jest czynnością wolną umysłu: pomocy dla niej i przeszkody.....	153

Karta.

Roztargnienie albo jest kalectwem umysłowem; albo
wadą nałogową..... 155

Dokładniejsze opisanie Reflexyi: i treść całej nauki..... 156

Rozdział III. *Odrywanie, Odciąganie (Abstractio).*

Opisanie abstrakeyi: jej wyrobkiem są pojęcia powsze-
czne jako materyały; a wypadkiem koniecznym na-
zwiska i język, jako instrument myślenia..... 159

Liczyć albo mierzyć, jestto znaczyć czyli nazywać: i
rachunek jest językiem.... 162

Walne przysługi abstrakeyi, jako władzy samemu czło-
wiekowi służącej: przez nią stworzenia zmysłowe za-
mieniły się na twory umysłowe..... 163

Pojęcia powszechne są tylko w słowach, i w ich zna-
czeniu..... 166

Sekty *Realistów* i *nominalistów*: ich kłótnie zakończyło
wynalezienie Algebry..... 167

Dwie drogi dochodzenia myśli i pojęć powszechnych... 169

Ciemność przywiązana do pojęć powszechnych skazuje
potrzebę, wszędzie i zawsze objaśniania ich przysto-
sowaniem do przykładów..... 170

Zaniedbanie tego przystósowania jakie rodzi trudności
w naukach, i sprawach życia..... 172

Szkodliwe skutki z przesadzonej abstrakeyi: różnica czło-
wieka utalentowanego od pospolitego szperacza, w
działaniu tej siły..... 173

Wypadki abstrakeyi jedne konieczne i stałe; drugie do-
wolne i odmienne. Treść całej tej nauki..... 174

Rozdział IV. *Pamięć: przypominanie: rozpamiętywanie.*

Opisanie pamięci: pamięć zwierzęca: i pamięć wyższego rzędu samemu człowiekowi służąca.....	176
<i>Koncepcya</i> niepotrzebnie przez Anglików wymyślona za oddzielną władzę duszy; bo ona jest tylko przypominaniem i rozpamiętywaniem.....	177
Przyczyny trwałości i upadku pamięci.....	179
Pojęcie czasu jest wyrobkiem abstrakcyi i pamięci....	180
Trzy przymioty pamięci rozróżniające ludzi co do tej władzy umysłu.....	181
Nadzwyczajna pamięć nie tłumi dzielności innych sił duszy, chyba tylko w ludziach źle wyuczonych....	183
Ćwiczenie, doskonalenie, i wspieranie pamięci.....	184
Treść całej nauki.....	186

Rozdział V. *O słowach jako wyrazach pojęć: i o Języku jako instrumencie myślenia.*

Nazwiska <i>własne</i> i <i>pospolite</i> co wyrażają? walna odmiana w robotach umysłowych sprawiona przez mowę.....	187
Artkułacya, skład i muzyka mowy: co wpływało w budowę tylu rozmaitych języków?.....	188
Rozwaga filozoficzna części grammatycznych mowy..	190
Początek złego rozumienia słów często używanych: nieszczęścia i szkody jakie z tego błędu wynikają: prawidło ogólne na jego uniknienie.....	191
Kłeski w naukach ze źle wymyślonych, lub źle zrozumianych słów.....	192

Różnica odkrycia od wynalazku: uwagi nad tworzeniem nowych słów.....	193
Przerabianie powszechnie używanych słów, jest robotą dziecinną; zgłębianie zaś tego, co znaczą, jest zatrudnieniem ważnem; żeby pojęcia prostackie, przerabiać na umiejętne.....	195
Szukanie powszechnego filozoficznego języka jest przedsięwzięciem próżnem i szkodliwem.....	198
Zaniebdanie się w języku narodowym prowadzi do jego lekceważenia, i do upadku narodowości.....	199
Błędy w używaniu słów: treść całej nauki.....	200
Rozdział VI. O nawijaniu się i kojarzeniu pojęć.	
Pojęcia jedne pociągają za sobą drugie: pokazując i dążenie umysłu do działania i powinowactwo między myślami.....	203
Pobudki zniewalające pamięć do podsuwania i kojarzenia pojęć.....	205
Dawne <i>rapso dy</i> : dzisiejsze <i>impro wizatory</i> : mówcy bez przygotowania występujący: skutki tego fenomenu w głowach utalentowanych, i w głowach politych.....	206
Wpływ nawijania się myśli na charakter moralny ludzi.	207
Treść nauki.....	209

C Z Ę Ś Ć D R U G A.

O WYŻSZYCH I ZAWILSZYCH WŁADZACH UMYSŁU.

Rozdział I. Rozum.

Opisanie rozumu: jemu usługują inne władze: jego robotą jest sądzić, dowodzić i wnioskować za pomocą reflexy i dociekania.....	210
--	-----

Rozumowanie <i>à priori</i> , <i>à posteriori</i>	212
Zdania które się czują; i które się rozumem dochodzą.	213
Słowa jako znaki stosunków są istotnym warunkiem do działania rozumu; ale to działanie i myślenie, nie kończy się na samym języku.....	214
<i>O prawdzie i rozmaitym stanie umysłu co do prawdy.</i>	218
Rozeznanie prawdy od fałszu jest robotą rozumu. Stan pewności i wątpliwości rozważa się w różnych naukach.....	218
<i>Nauki matematyczne</i>	219
Zasady nauk matematycznych, przyczyna ich pewności, i rozległego użycia.....	220
Prawdziwe znaczenie <i>tosamości</i> w matematyce: fałszywe o niej zdanie <i>Kondillaka</i> i <i>Diderota</i>	221
We wszystkich prawie poznawaniach rozum dąży do osiągnięcia dobrze zrozumianej <i>tosamości</i>	227
<i>Nauki przyrodzenia</i>	227
Zasady, drogi, i pomocy dla rozumu w nauce przyrodzenia: różnica obserwacyi od doświadczenia.....	228
Śledzenie fenomenu fundamentalnego, i dochodzenie sił początkowych w <i>massach</i> , przez rozum.....	229
<i>Stosowanie matematyki do nauki przyrodzenia.</i>	
Co zachodzi w użyciu matematyki do fizyki: jakie są warunki do prawego jej stosowania.....	232
Obserwacya, doświadczenie i rachunek, są trzy drogi pewne, w poznawaniu fenomenów fizycznych.....	236
Przywidzenia matematyczne w nauce przyrodzenia niebezpieczne.....	237
<i>Nauki samych obserwacyi i doświadczeń</i>	238
Dobre obserwacye jak trudne i rzadkie.....	239
Jak tu siła wynalazkowa rozumu potrzebna. Przyczyny niedokładności i częstych odmian w tych naukach.	239
Indukcya, analogia, i hipoteza są trzy drogi dochodzenia prawdy, w naukach samych obserwacyi i doświadczeń.....	242

Karta.

<i>Podobieństwo do prawdy albo niy-prawda</i>	244
Charaktery <i>pewności</i> za któremi idzie przekonanie róz- zumu; służą nie wielkiej liczbie naszych wiadomo- ści fizycznych.....	244
W rzeczach niepewnych <i>rachunek losów</i> skazać nam może większe lub mniejsze zbliżenie się do pra- wdy; ale śledzenie i zbieranie większej liczby <i>fa-</i> <i>któw</i> prowadzi do zmniejszenia lub zniszczenia wą- tpliwości.....	246
<i>Rozsądek</i> albo jest szczęśliwym trafem w rzeczach wątpliwych; albo wypadkiem rozumowania.....	248
<i>Dowcip</i> : jego własności, niebezpieczeństwa, przysługi.	249
<i>O szyku zdań w rozumowaniu</i>	251
Opisują się formy wnioskowania nazwane od Greków: <i>sylogizm, enthymema, epicherema, dilemma, sorites</i> .	251
Przesadzone pożytki sylogizmu: szkodliwe skutki da- wanych szermierstw szkolnych: władza rozprawia- nia i wnioskowania nie powinna być pierwszym ce- lem w doskonaleniu rozumu.....	253
<i>O trybie postępowania w dochodzeniu prawdy</i>	255
Prawidła <i>Des-Karta</i> : te więcej nas uczą, niż rozpra- wy o trybie <i>syntetycznym</i> i <i>analitycznym</i> . Przes- adzone zalety tych trybów.....	255
<i>Synteza</i> i <i>analiza</i> w samej tylko matematyce mają znaczenie stałe i pewne: w innych naukach więcej o nich uprzedzenia niż prawdy. W pospolitem tych trybów rozumieniu żadna nauka ani jest całkiem syn- tetyczna, ani całkiem analityczna.....	260
Smak.....	263
Smak w poznawaniu <i>piękności</i> natury i sztuki, jest wła- snością czucia i rozumu: różna energia tych władz wydaje w ludziach różną sposobność do smaku; który można ćwiczyć i doskonalić, ale go przez prawidła nabyć nie można.....	263
Treść całej nauki o rozumie.....	267

Rozdział II. *Imaginacya: Fantazyja.*

Przejście od działań rozumu do robót imaginacyi: opisanie tej siły.....	273
Fantazyja i jej fenomena.....	275
Fenomena imaginacyi.....	279
Fantazyja ani jest odnogą, ani częścią imaginacyi.....	281
Przysługi imaginacyi w sztukach i naukach.....	283
W poezyi jest siłą panującą: uwagi nad poezyą.....	284
Przysługi imaginacyi w wymowie prozaicznej, i w sztukach nadobnych.....	286
Posiłki imaginacyi dla rozumu w naukach ścisłych i dokładnych.....	287
Geniusz w zdaniu autora, jest siłą wynalazkową imaginacyi i rozumu.....	290
Szkodliwe skutki rozpasanej imaginacyi: i prawo do dobrego jej użycia.....	290
Treść całej nauki.....	295

Rozdział III. *Wola.*

Opisanie woli: jej własności, pobudki do działania. Wola jest władzą ślepą potrzebującą przewodnika. Początek stanu moralnego i politycznego ludzi. Filozofia praktyczna: do niej należy dokładniejsze poznanie woli.....	298
Falszywa teoria moralności u <i>transcendentalistów</i>	301

D O K O Ń C Z E N I E.

Krótki widok przebieżonej nauki: szkodliwe skutki zwyczajnej po szkołach filozofji. W czem nadzieja lepszego jej losu; i rzetelnego z niej dla uczących się pożytku?	303
--	-----

P R Z Y P I S E K.

Nowa filozofia w szkole francuzkiej: jej treść i porządek: uwagi nad nią.....	309
---	-----

NOTA DO KARTY 252.

Treść nauki ARISTOTELESA i dawnych dyalektyków o syllogizmie.....	316
Skróceniei prostsze wystawienie tej nauki przez <i>Kirwana</i>	322